

فرهنگ پاکستان

ترجمه: گروه مترجمین صراط

نام فرهنگی

پاکستان

نام‌های دیگر

با این که نام اصلی این کشور، جمهوری اسلامی پاکستان^۱ است، اما از سال ۱۹۷۱ میلادی به این سو، این کشور را عموماً پاکستان نامیده‌اند.

آشنایی مقدماتی

هویت. کشور هندوستان که در سال ۱۹۴۷ میلادی از بریتانیا استقلال یافت، در زمان‌های بعد، دچارانشقاق دیگری در سرزمین خود شد و پاکستان به عنوان یک سرزمین مستقل اسلامی به وجود آمد. چنین برآورد شده است که در حدود ۹۵ درصد از جمعیت این کشور مسلمان هستند، اما اقلیت‌های مذهبی دیگر نیز در آن زندگی می‌کنند، که برخی از آنها عبارتند از هندوها، مسیحی‌ها، پارسی‌ها، سیک‌ها^۲ و بودایی‌ها.

اگر چه از قدمت کشور نوین پاکستان تا سال ۲۰۰۰ میلادی، بیش از ۵۰ سال نگذشته است، اما ناحیه سرزمینی آن و گروه‌های قبیله‌ای ساکن در این سرزمین دارای چندین قرن قدمت می‌باشند و از این روی، کشور پاکستان یک سرزمین باستانی با هویتی جدید است.

موقعیت جغرافیایی. پاکستان کشوری واقع در جنوب شرقی آسیا، با وسعت ۳۳۹۶۹۷ میل مربع (۸۷۹۸۱۵ کیلومتر مربع) است. این کشور از سرزمینی به وجود آمده که پیش از این، ناحیه شمال غربی هندوستان خوانده می‌شده است. تمامی این کشور، به جز قسمت جنوبی آن محصور در خشکی می‌باشد و در اطراف آن، کشورهای افغانستان در شمال غربی، جامو^۳ و کشمیر در شمال شرقی، هندوستان در شرق و جنوب شرقی، ایران در قسمت غربی قرار گرفته‌اند.

^۱ Islamic Republic of Pakistan

^۲ Sikhs

^۳ Jammu and Kashmir

در بخش جنوبی کشور و در طول نواحی ساحلی شهر کراچی^۱ که در زمان شکل گیری این کشور در سال ۱۹۴۷ میلادی، این شهر پایتخت آن بوده، سواحل دریای عربی قرار گرفته است. شهر کراچی به لحاظ نواحی ساحلی آن بسیار معروف و شناخته شده است. بیشتر قسمت های شمالی کشور را مناطق کوهستانی در بر گرفته اند و گذرگاه مشهور خیبر^۲، که قدمت آن بیش از چندین هزار سال می باشد نیز در این ناحیه واقع شده است. قبایل قدیمی و باستانی هنوز هم در قسمت های شمالی زندگی می کنند، و در همین مکان ها هنوز هم آیین ها و فرهنگ های قبیله ای متداول می باشد.

پاکستان دارای چهار ایالت شامل؛ پنجاب^۳، سند^۴، سرحد شمال - غرب^۵، بلوچستان و نواحی خودمختار قبایلی می باشد.^۶

شهر اسلام آباد که به لحاظ مکانی در مرکز کشور واقع شده است، از سال ۱۹۶۱ میلادی به عنوان پایتخت رسمی آن برگزیده و کار ساخت و ساز ساختمان های دولتی یکی پس از دیگری در آن آغاز گردید. اسلام آباد از سال ۱۹۶۶ میلادی به پایتخت فعال کشور مبدل شد و علاوه بر ساختمان های مدرن دولتی، انواع مختلف هتل های مدرن، فرودگاه بین المللی و شهر باستانی و معروف راولپندی^۷ از جمله سایر ویژگی های آن به شمار می آید.

پاکستان علاوه بر شهرت تعدادی از نواحی کوهستانی آن مثل قله «کی ۲»^۸ که دومین کوهستان بلند جهان به شمار می آید، دارای چندین دریاچه و رودخانه و از جمله رود ایندوس^۹ می باشد که به طول ۱۸۰۰ مایل (۲۸۹۶

^۱ Karachi

^۲ Khyber Pass

^۳ Punjab

^۴ Sind

^۵ North-West Frontier

^۶ پاکستان از چهار ایالت، یک منطقه ی خودمختار قبایلی، یک منطقه فدرال پایتخت (اسلام آباد) و دو منطقه مربوط به جامو و کشمیر تشکیل شده است.

^۷ Rawalpindi

^۸ K-۲

^۹ Indus

کیلومتر) در این کشور جریان دارد. همچنین پاکستان دارای چندین ناحیه صحرایی در قسمت های پنجاب و سند می باشد. پاکستان سرزمین تاکسیلا^۱ نیز هست، که قدیمی ترین دانشگاه جهان به شمار می آید. در قسمت های شمالی و نواحی منتهی به مرزهای کشور چین، جاده معروف و باستانی ابریشم قرار دارد که از میان سرزمین های جامو و کشمیر می گذرد.

پاکستان یک سرزمین متنوع است. در قسمت های شمالی آن قله های پوشیده از برف قرار داشته و سواحل آفتابی در قسمت های جنوبی آن به چشم می خورند و در سایر نقاط آن پایگاه های فرهنگی و جغرافیایی جالب توجهی قرار گرفته اند.

جمعیت شناسی. جمعیت پاکستان در حدود ۱۳۵ میلیون نفر است، که بنا بر ارزیابی های انجام شده، در حدود ۴۰ میلیون نفر از آنان در نواحی شهری زندگی می کنند. و همواره جمعیت متوازی نیز در نواحی روستایی به سر می برند. علاوه بر مردمانی که در شهر های بزرگی مثل اسلام آباد، کراچی، لاهور و پیشاور که شهری واقع در حاشیه گذرگاه خیبر است زندگی می کنند، تعدادی از ساکنان مناطق قبیله ای نیز در میان دره ها زندگی می کنند. از جمله این نواحی؛ دره چیترا^۲ در ارتفاع ۳۸۰۰ فوت (۱۱۵۸ متر) می باشد که بیشتر ساکنان آنرا مسلمانان تشکیل می دهند، اما این ناحیه مأمن کافر کالاش^۳ (کسانی که خرقة سیاه می پوشند) که یک قبیله بت پرست بدوی هستند، نیز می باشد. در دره سوات^۴، که زمانی مهد دین بودایی به شمار می آمد، فاتحان مسلمان، جنگهای بسیاری را برپا کردند و ساکنان آن ادعا می کنند که نوادگان سربازان اسکندر مقدونی هستند. در دره هونزا^۵، مردم به لحاظ طول عمر زیاد، مورد توجه قرار می گیرند، که دلیل این حالت رژیم غذایی و سبک زندگی آنها بیان شده است. ساکنان دره هونزا نیز مسلمان بوده و آنها نیز ادعا دارند که

^۱ Taxila

^۲ Chitral Valley

^۳ Kafir-Kalash

^۴ Swat Valley

^۵ Hunza Valley

نوادگان سربازان اسکندر مقدونی هستند. در منطقه سرحد شمال غربی، دره کافان^۱ واقع شده است که از سمت غرب به دره سوات و در قسمت شمال به گیلگیت^۲ و در ناحیه شرقی به کشمیر آزاد^۳ منتهی می شود. ساکنان دره کافان، پتان^۴ های مسلمان و گوجار^۵ ها و کوهستانی ها می باشند. دره شاردو^۶ پایتخت منطقه بلتستان^۷ است که به سبب سبک زندگی مشابه ساکنان آن با مردمان منطقه تبت، این سرزمین را نیز تبت کوچک نامیده اند. مردم ساکن در هر یک از این دره ها به لحاظ فرهنگ های قبیله ای، صنایع دستی و به لحاظ لباس های جالب توجه آنها، که اغلب از جنس پشم و دست باف بوده و منحصر به منطقه زندگی آنها می باشد، معروف شده اند.

وابستگی زبانی. زبان رسمی کشور پاکستان اردو است اما بیشتر مقامات رسمی، مردم عادی و سایر ساکنان پاکستانی تبار از زبان انگلیسی استفاده می کنند و انگلیسی به عنوان زبان دوم غیر رسمی این کشور به شمار آورده می شود. زبان اردو از در هم آمیزی زبان مهاجمان و ساکنان اولیه این سرزمین به وجود آمده است و مخلوطی از زبان های عربی، فارسی و ترکی می باشد. شیوه صحبت به زبان اردو همانند زبان هندی است اما خط نوشتاری آن با زبان هندی متفاوت است.

در حالی که زبان های اردو و هندی در سراسر پاکستان به صورت متداول رواج دارند، تعدادی از زبان های دیگر در نواحی و دره های مختلف مورد استفاده قرار می گیرند که از جمله آنها می توان به زبانهای پنجابی، سندھی، پشتو، بلوچی، براهوی، سرایکی، هیندکو^۸، اشاره نمود.

نمادها. طرح موجود بر روی پرچم پاکستان به صورت رسمی در مجمع

^۱ Kaghan Valley

^۲ Gilgit

^۳ Azad Kashmir

^۴ Pathans

^۵ Gujars

^۶ Shardu Valley

^۷ Baltistan

^۸ Punjabi, Sindhi, Pushto, Balochi, Brahvi, Saraiki, and Hindko dialects

قانون اساسی کشور در ژوئیه ۱۹۴۷ میلادی برگزیده شده است. و برای اولین بار این پرچم در تاریخ ۱۴ اوت سال ۱۹۴۷ میلادی به اهتزاز درآمد. این پرچم به وسیله شخصی به نام محمدعلی جناح، طراحی شده است که او را بنیانگذار پاکستان می نامند. بر روی قسمت سمت چپ پرچم یک نوار سفید رنگ قرار دارد و بقیه آن با پس زمینه ای از رنگ سبز تیره با یک هلال ماه سفید رنگ و تعداد پنج ستاره بر روی قسمت مرکزی آن می باشد. رنگ سفید نشانه صلح، سبز تیره نشانه ای از رونق و شکوفایی، هلال ماه بیانگر پیشرفت، و ستاره ها علامتی از نور، هدایت و دانش می باشند. کشور پاکستان دارای یک نشان ملی نیز هست. این نشان دایره‌ای است که در وسط آن یک خوشه از گل یاسمن در درون سپری با چهار قسمت می باشد که هر قسمت از آن بیانگر یکی از محصولات عمده کشور از زمان به وجود آمدن آن می باشد. یکی از این بخش ها نمایانگر محصول پنبه، بخش دیگر برای محصول گندم، یک بخش برای محصول چای و یک بخش برای کف هندی می باشد. در قسمت فوقانی این چهار بخش، هلال و ستاره به عنوان نمادی از پرچم کشور قرار می گیرند. بر روی یک نوار در زیر حلقه گل، عبارتی به زبان اردو با مضمون ایمان، اتحاد و نظم نوشته شده است.

تاریخ و روابط قومی و نژادی

پیدایش ملت. کشور هندوستان در طول سالیان متمادی در پی کسب استقلال از انگلستان بوده است. و در طول این سالیان حزب «مسلم لیگ»^۱ هندوستان در پی ایجاد یک کشور مسلمان مستقل از هندوستان بود. رهبری این جنبش مسلمان از سال ۱۹۱۶ میلادی در دست فردی به نام محمد علی جناح بود. او در سال ۱۹۴۰ میلادی شروع به هواداری و تلاش برای تشکیل یک کشور مسلمان مستقل کرد. زمانی که در نهایت انگلیسی‌ها با استقلال هندوستان موافقت کردند و در سال ۱۹۴۷ میلادی نیروهای خود را از آن خارج ساختند، پاکستان نیز به یک کشور مسلمان نشین تبدیل شده بود که محمدعلی جناح اولین حاکم آن به شمار می آمد. در اصل این کشور دارای دو بخش بوده است و کشوری که امروزه پاکستان نامیده می شود، در آن زمان پاکستان غربی بوده و

^۱ Muslim League

در سمت مخالف کشور هندوستان منطقه ای با فاصله ۱۰۰۰ میل (۱۶۰۹ کیلومتر) یک ناحیه مسلمان نشین دیگر وجود داشته است که پاکستان شرقی نامیده می شد. در سال ۱۹۵۶ میلادی پاکستان به یک جمهوری تبدیل شد و در سال ۱۹۷۱ میلادی پاکستان شرقی در طول یک سلسله نبردهای موفقیت آمیز از پاکستان غربی به استقلال رسیده و کشور مستقل بنگلادش را به وجود آورد.

در حالیکه تاریخ پاکستان به عنوان یک کشور مستقل، تنها تا سال ۱۹۴۷ میلادی قدمت دارد، اما تاریخچه ناحیه سرزمینی آن سابقه ای به قدمت چندین هزار سال داشته و در طول تمام این زمان ها، این سرزمین همواره بخشی از شبه قاره هند به شمار می آمده است. علاوه بر این، این سرزمین در برگیرنده گذرگاه معروف خیبر است که مسیر اصلی عبور بسیاری از مهاجمان به سمت هندوستان بوده است. از جمله این مهاجمان می توان به مغول ها و اسکندر مقدونی اشاره نمود. چندین قرن پیش از این، تعدادی از بودایی ها بخش شمالی این مسیر را مورد استفاده قرار دادند، و بنابراین پاکستان امروزی در برگیرنده بسیاری از مکانهای مورد علاقه بودایی ها بوده و نکات قابل توجهی در تاریخ این کشور، در این زمینه وجود دارند. منطقه پنجاب نیز بخشی از این کشور است که به عنوان زادگاه مذهب سیک شناخته شده و همواره از نقش مهمی در تاریخ پاکستان برخوردار بوده است. خطوط مرزی میان کشور های هند و پاکستان در قسمت های شمالی و در برخی از نقاط، نامشخص بوده و از این روی این خطوط همیشه محل بحث و نزاع میان این دو کشور بوده اند.

هویت ملی. هویت ملی پاکستان امروزی، برگرفته از دین اسلام است. اما در حال به سبب آنکه منطقه ای که امروزه پاکستان نامیده می شود دارای قدمتی به درازای چندین هزار سال است، تاریخ این منطقه نیز به عنوان بخشی از هویت پاکستان امروزی به شمار می آید. به همین دلیل است که ساکنان و بازدیدکنندگان از این کشور، کشور جوان پاکستان را به لحاظ تاریخی سرزمینی جالب می دانند و به همین دلیل است که هویت ملی پاکستان در برگیرنده بسیاری از مکان ها و داستانهایی می باشد که قرن ها قدیمی تر از خود این ملت

به شمار می آیند.

روابط قومی و نژادی. حداقل پنج گروه قومی و نژادی در درون کشور پاکستان زندگی می کنند. به طور کلی میان گروه های قومی مختلف به جز تنش هایی که در سرزمین سند به طور منظم وجود دارد، مشکلات دائمی یا متناوبی در بین این گروه ها مشاهده نمی شود.

شهرسازی، معماری و استفاده از فضای شهری

به دلیل جدیدالتأسیس بودن شهر اسلام آباد به عنوان پایتخت کشور (سال ۱۹۶۶ میلادی)، ویژگی های معماری مدرن آن تحت یک طرح اصلی به وجود آمده است. اسلام آباد علاوه بر ساختمان های مدرن، دارای مسجد بسیار معروف شاه فیصل نیز است که در درون سرسرای اصلی آن هزاران نمازگزار قادر به اجتماع می باشند. این در حالی است که ایوان ها و رواق های آن قادرند تا بیش از بیست و چهار هزار نمازگزار را در درون خود جای دهند. این مسجد دارای یک حیاط بزرگ نیز می باشد که دارای ظرفیتی در حدود چهل هزار نفر است. شهر اسلام آباد دارای یک مجموعه ورزشی، گالری های هنری، موزه تاریخ طبیعی، و چهار دانشگاه نیز هست.

سایر مکانها و پایگاههای نزدیک به شهر اسلام آباد عبارتند از؛ دریاچه راوال^۱، باغ رز و یاسمن^۲، باغ وحش کوچک مرغزار، پارک کودکان، تپه های شاهکارپریان^۳ که باغهای پلکانی^۴ به وجود آمده بر روی آن، دارای چشم انداز تپه های دیگر، دریاچه راوال و شهر های راولپندی و اسلام آباد است.

شهر باستانی راولپندی که در مجاورت اسلام آباد واقع شده است دارای تاریخچه ای به قدمت هزاران سال است. در حالی که تعداد زیادی از ساختمان های مدرن و جدید در این شهر بنا شده است اما با این حال، این شهر وجهه تاریخی خود را حفظ کرده و به سبب بازارهایی که انواع مختلف صنایع دستی تخصصی در آن به فروش می رسد، دارای شهرت فراوانی است. راولپندی دارای

^۱ Rawal Lake

^۲ Rose and Jasmine Garden

^۳ Shakarparian Hills

^۴ terraced garden

تالار یادمان های لینکوات^۱ با یک کتابخانه و سالن سخنرانی بسیار بزرگ است. پارک ملی ایوب^۲ و میدان گلف راولپندی^۳ که در سال ۱۹۲۶ میلادی بنای آن به پایان رسید، هنوز به طور منظم مورد استفاده واقع نمی شود.

یکی دیگر از نواحی شهری بسیار معروف، شهر لاهور است که آن نیز قدمتی به درازای چندین هزار سال دارد. لاهور مرکز فرهنگی امپراطوری مغول بوده و باغ ها، مساجد و کاخ های آن از جمله نقاط برجسته این شهر به شمار می آمده اند. لاهور دومین شهر بزرگ پاکستان و مرکز ایالت پنجاب است. برخی از مکان های تاریخی آن مثل قلعه سلطنتی^۴، که در سال ۱۵۶۶ میلادی به وسیله اکبر کبیر^۵ ساخته شده است و مسجد وزیر خان^۶ که در سال ۱۶۸۳ میلادی بنا نهاده شده است، هنوز هم از جمله زیباترین مساجد تمام منطقه جنوب شرقی آسیا به شمار آورده می شود.

یکی دیگر از مکان های بسیار معروف و باستانی شهر لاهور، باغ شالیمار^۷ می باشد که در اصل در سال ۱۶۴۲ میلادی به وسیله شاه جهان، امپراطور مغول بنا نهاده شد. این باغ در احاطه دیوار های بلند و یک برج نگهبانی در هر گوشه می باشد و از آن به عنوان مکانی برای برگزاری مجالس ویژه استفاده می شود. در شهر لاهور چندین موزه، مسجد و پارک معروف دیگر نیز وجود دارند.

یکی از جدیدترین مکانهای تاریخی موجود در شهر لاهور، مکانی به نام مناره پاکستان^۸ است که در سال ۱۹۴۰ میلادی لایحه ای مبنی برای جداسازی این منطقه، برای استفاده اختصاصی مسلمان به تصویب رسید. این مناره دارای ارتفاعی به اندازه ۱۹۷ فوت (۶۰ متر) می باشد.

دیگر شهر معروف پاکستان، شهر کراچی است که اولین پایتخت کشور

^۱ Linquat Memorial Hall

^۲ Ayub National Park

^۳ the Rawalpindi Golf Course

^۴ Royal Fort

^۵ Akbar the Great

^۶ Wazir Khan's mosque

^۷ Shalimar Gardens

^۸ Minar-e-Pakistan

پاکستان نیز بوده است. کراچی در جنوب کشور قرار داشته و علاوه بر اینکه یک شهر مدرن در سواحل دریای عمان است، دارای برخی مکان های جالب و دیدنی است که از جمله آنها می توان به مسجد طوبی^۱، اشاره نمود که بنابر نقل قول ها بزرگترین مسجد تک گنبد جهان می باشد. در این شهر چندین گالری هنری و بازار نیز وجود دارد. شهر لاهور دارای چندین مکان برای انجام ورزش های آبی بوده و به عنوان مرکز تجارت و صنعت پاکستان باقیمانده است.

در سراسر پاکستان نواحی شهری دیگری نیز وجود دارند، اما یکی از بهترین و معروفترین آنها شهر پیشاور است که شمالی ترین شهر کشور به شمار آمده و شهری است که گذرگاه معروف خیبر در آن واقع شده است. پیشاور شهر قبيله های پتان^۲ مسلمان نیز می باشد. اسکندر مقدونی و بخشی از ارتش او در این شهر به مدت ۴۰ روز در سال ۳۲۷ قبل از میلاد اقامت داشته اند. منطقه سرحد بالاحصار^۳، در کرانه های شرقی و غربی شهر واقع شده و درست از همین منطقه است که می توان با قطار مسیر طول گذرگاه خیبر را پیمود. با وجود اینکه این شهر دارای چندین قرن قدمت می باشد، اما شهر پیشاور مدرن، به لحاظ بازارها و چندین کالج و دانشگاه موجود در آن، به شهرت رسیده است.

خوراک و اقتصاد

خوراک روزانه. به دلیل آنکه بیش از ۹۵ درصد از جمعیت پاکستان را مسلمانان تشکیل می دهند، در اینجا دو رسم و آیین غذایی وجود دارد که تقریباً در سراسر جهان نیز به همین شیوه پیروی می شود. یک شیوه آن است که مسلمانان از خوردن گوشت خوک امتناع می ورزند (و بنابراین، گوشت گوساله، بره و مرغ و ماهی به عنوان غذاهای اصلی مطرح می باشند) و شیوه دیگر آن است که مسلمانان در طول روزهای ماه رمضان، به روزه داری می پردازند.

ادویه و پودر کاری، بخش مهمی از دستوره های غذایی پاکستانی را تشکیل

^۱ Masjid-e-Tooba

^۲ Pathan

^۳ Balahissar Fort

می دهند. مهمترین ادویه های رایج در این کشور، پودر فلفل قرمز، تومریک^۱، سیر، گرد فلفل، فلفل سیاه و قرمز، زیره سبز، گیاه برگ تاج^۲، گشنیز، کاردامون^۳، حبه سیر، زنجبیل، دارچین، زعفران، جوز هندی، و سایر ادویه ها هستند. استفاده از ماست برای خیساندن گوشت یکی دیگر از شیوه های رایج در این کشور است. به دلیل استفاده از ادویه کاری برای تهیه غذاهای اصلی، غذاهای جانبی را به طور معمول غذاهای تهیه شده از برنج تشکیل می دهد. عدس یکی دیگر از غذاهای ویژه است. غذا در مناطق جنوبی، شکل پیچیده تر و پر ادویه تری را دارد و این در حالی است که در مناطق شمالی کشور، انواع گوشت های کبابی ساده، غذای اصلی مردم را تشکیل می دهد. معمولا تمام انواع گوشت قرمز، گوشت پرندگان و یا غذاهای دریایی با کاری طعم دار شده و با روش های معمولی پخت و پز آماده می شوند. کره مایع یا قی^۴ که نوعی کره شفاف شده است، یکی دیگر از مواد رایج مورد استفاده در آشپزی بوده و به طور معمول از آن برای سرخ کردن مواد غذایی دیگر استفاده می شود.

محصولات گندم و آرد، شالوده اصلی رژیم های غذایی روزانه را تشکیل داده و استفاده از انواع ترشی، ترشی هندی، سس ها و مواد نگهدارنده به همراه گوشت های کاری دار شده و سبزیجات و غذاهای دریایی و عدس، دستور غذایی منحصر به فرد ساکنان پاکستان را به وجود می آورند. چای سبز، یکی از نوشیدنی های رایج کشور در تمام وعده های غذایی می باشد.

رسوم غذایی در مناسبات و مراسم سنتی. روزه داری یکی از مهمترین اعمال مسلمانان در طول ماه رمضان است اما در سایر مناسبت ها، غذا از نقش بسیار مهمی برخوردار می باشد. یکی از این مناسبت ها عیدالاضحی است که در ماه آخر تقویم مسلمانان قرار دارد و در آن عمل حضرت ابراهیم مبنی بر قربانی کردن فرزند خود به دستور خداوند، گرمی داشته می شود. مسلمانانی که از بضاعت کافی برخوردارند بر آنان واجب است تا یک گوسفند یا بز یا شتر و یا گاو

^۱ tumeric

^۲ bay leaf

^۳ cardamom

^۴ Ghee

را به عنوان نمادی از اطاعت حضرت ابراهیم از دستور خداوند، قربانی کنند. گوشت حیوان قربانی شده را به سه قسمت مساوی تقسیم کرده و یک بخش از آنرا به فقرا، یک بخش به خویشاوندان نزدیک و یا دوستان و بخش سوم را برای استفاده در منزل شخص اهدا کننده قربانی، اختصاص می دهند. خوردن گوشت قرمز، بخشی از اعمال این روز جشن است.

مراسم مذهبی بسیار مهم شب برات^۱، مستلزم تهیه نوعی خوراک ویژه به نام حلوا است که به همراه نان فطیر بین فقرا تقسیم می شود. نان و حلوا را با سبزی های مختلف تزئین نموده و برای خویشاوندان و همسایگان می فرستند. در جشن پایان ماه رمضان نیز، غذا از نقش بسیار مهمی برخوردار است. این جشن با یک صبحانه ویژه به نام شیر و خرما آغاز می شود، که نوعی غذای رشته ای پخته شده در شیر و خرما خشک شده، کشمش، دارچین و سایر تنقلات می باشد. علاوه بر این در این روز تعداد زیادی از مردم به سمت بازارها روانه شده و به خرید میوه و شیرینی و گوشت و لباس نو و جواهرات می پردازند. در جشن تولد نوزاد در هر خانواده، شیرینی پخش شده و گوشت حیوان قربانی شده، توزیع می شود؛ یک بز برای نوزاد دختر و دو بز برای نوزاد پسر قربانی و گوشت آن در بین فقرا، دوستان نزدیک و خویشاوندان تقسیم می شود. در جشن شش یا هفت ماهگی نوزاد نیز غذا توزیع می شود. خواهران و اقوام نزدیک، پودر برنج را با فاشق نقره در دهان نوزاد می گذارند و یک قطره آب گوشت مرغ نیز به همراه آن به نوزاد خورانده می شود. بعد از پایان این مراسم بزرگترها به ضیافت شام دعوت شده و بعد از صرف شام، یک دسر ویژه به نام خیر^۲، به آنها داده می شود.

اقتصاد پایه. پاکستان یک کشور فقیر بوده و چشم انداز اقتصادی آن ضعیف می باشد. این کشور به شدت به وام ها و کمک های خارجی وابسته بوده و دیون خارجی آن تقریباً بیش از ۵۰ درصد از هزینه های دولت را تشکیل می دهد. متوسط درآمد سرانه هر فرد در پاکستان، کمتر از ۴۶۰ دلار در سال برآورد شده

^۱ Shab-I-Barat

^۲ kheer

است. تعداد زیادی از پاکستانی ها (حدود ۳۵ درصد) زیر خط فقر زندگی می کنند.

اجاره داری زمین و ملک. تقریباً حدود ۵۴/۶۹ میلیون جریب زمین، (۲۲/۱۴ میلیون هکتار) برای مصارف کشاورزی مورد استفاده واقع می شود و محصولات عمده آن عبارتند از؛ پنبه، گندم، برنج و نیشکر. مقدار زیادی از زمین های پاکستان مثل نواحی **موهنجودارو**، هاراپا، تاکسیلا، کات دیجی، و مهر گاره^۱، از جمله مناطق باستانی به شمار می روند.

فعالیت های بازرگانی. درصد زیادی از فعالیت های بازرگانی، مثل فروش اقلام و صنایع دستی از قبیل فرش پاکستان، دارای شهرت بسیار زیادی می باشند. **صنایع عمده.** صنایع عمده پاکستان شامل صنایع منسوجات، سیمان، تولید کود، آهن، قند، کالاهای برقی، و کشتی سازی می باشد.

تجارت. صادرات عمده پاکستان شامل پنبه، پارچه، برنج، چرم، فرش، کالاهای ورزشی، میوه و صنایع دستی هستند. عمده ترین واردات آن نیز شامل تجهیزات صنعتی، وسایل نقلیه، سنگ آهن، نفت و روغن های خوراکی می باشد. شرکای تجاری پاکستان عبارتند از ایالات متحده، هنگ کنگ، ژاپن، آلمان، انگلستان، و امارات متحده عربی.

توزیع کار. حدود ۴۸ درصد از کارگران در بخش های خدماتی، ۲۷ درصد در بخش های صنعتی و ۲۵ درصد در بخش های کشاورزی مشغول می باشند.

طبقه بندی اجتماعی

طبقات اجتماعی و گروه ها. هیچ سیستم طبقه بندی در پاکستان وجود ندارد. در سراسر این کشور افراد پر درآمد، دارای درآمد متوسط و افراد کم درآمد وجود دارند. محل تولد و محل سکونت، تفاوت های مهمی را در شیوه و کیفیت زندگی فرد به وجود می آورند. یک شخص کم درآمد ساکن مناطق شهری، در مقایسه با فردی که در نواحی قبیله ای یا کوهستانی زندگی می کند، دارای

^۱ Moenjo Daro, Harappa, Taxila, Kot Dijji, and Mehr Garh

مشکلات به مراتب بیشتری است.

سمبل‌های طبقه‌بندی اجتماعی. همواره معضلات و نارسایی در زمینه‌های توسعه اجتماعی پاکستان وجود داشته اند، اما دولت در جهت شناسایی و رفع این معضلات، برنامه ای را در سال ۱۹۹۲ میلادی و ۱۹۹۳ میلادی با نام برنامه عملکرد اجتماعی (SAP) مورد اجرا گذاشت تا از طریق آن، کشور به یک توسعه اجتماعی دست یافته و خدمات اجتماعی برای تمام اقشار جامعه فراهم آورده شود. گزارش‌های موجود نشان می دهند، در حالیکه برخی از مردم از این برنامه ها بهره مند شده‌اند، اما هنوز در نواحی روستایی کسانی وجود دارند که از مزیت‌های این برنامه‌ها محروم مانده‌اند. بخشی از بودجه این برنامه برای آموزش ابتدایی، بهداشت عمومی، رفاه، تامین آب روستایی و بهداشت، اختصاص داده شده است. به طور کلی این عقیده وجود دارد که بسیاری از مردم از اهداف و چشم انداز این طرح آگاهی نداشته و برای اجرای موفق آن، انجام برخی تغییرات لازم و ضروری می باشد.

حیات سیاسی

دولت. ساختار حکومتی پاکستان از؛ یک نخست وزیر منتخب، رئیس جمهور و یک پارلمان که شامل؛ مجلس سنا و مجلس ملی می باشد تشکیل شده است. تعداد اعضای سنا ۵۷ نفر و تعداد اعضای مجمع ملی ۲۱۷ نفر می باشند. نخست وزیر، رئیس دولت بوده و رئیس جمهور که به وسیله قوه مقننه تعیین می شود، رئیس کشور به شمار می آید. در درون بخش های دولتی، وزارتخانه هایی مثل وزارت آموزش و گردشگری نیز وجود دارد. هر یک از وزیران توسط نخست وزیر منتخب، منصوب شده و آنها نیز در مقابل، فرمانداران ایالت های مختلف کشور را منصوب می کنند. قضات عالی و دادستان کل نیز از سوی نخست وزیر تعیین می شوند.

رهبری و مقامات سیاسی. هر یک از ایالت های کشور دارای یک فرماندار و هر شهر دارای یک شهردار است. علاوه بر این، هر گروه قبیله نشین نیز دارای رئیس خاص خود است.

مشکلات اجتماعی و کنترل آن. بزرگترین مشکل موجود در پاکستان

مصرف مواد مخدر است. برنامه های دولتی و غیر دولتی متعددی در این کشور برای درمان معتادان و پایان دادن به مصرف مواد مخدر وجود دارد.

فعالیت نظامی. شاخه های نظامی کشور شامل ارتش، نیروی دریایی، نیروی هوایی، نیروهای مسلح شهری و گارد ملی می باشند. ارتش پاکستان از اعضای تمام گروه های قومی و نژادی تشکیل شده است و ماموریت های آنها شامل شرکت در ماموریت های پاسداران صلح سازمان ملل و فعالیت های سازندگی کشورها در نقاط مختلف جهان است. سربازان ارتش پاکستان به طور مداوم، در درگیری های طولانی مدت با هندوستان بر سر حاکمیت منطقه کشمیر که گاهی منجر به خشونت نیز می شود، حضور داریم دارند.

فعالیت های نظامی کشور پاکستان، شاهد کودتای نظامی نیز بوده است. بعد از کودتاهای سال های ۱۹۵۵، ۱۹۶۹ و ۱۹۷۷ میلادی، کشور از طریق انتخابات مردمی به دست غیر نظامیان بازگردانده شد. آخرین کودتای نظامی در ماههای پایانی سال ۱۹۹۹ و اوایل سال ۲۰۰۰ میلادی به وقوع پیوست که عامل آن هنوز هم به عنوان رئیس دولت مشغول به کار می باشد، اما با این حال او وعده داده است که در آینده ای نزدیک، انتخابات آزاد برای گزینش نخست وزیر را برگزار کند.^۱

^۱ مشرف بطور رسمی در ۱۲ اکتبر ۱۹۹۹ میلادی در پی کودتایی بدون خونریزی رئیس حکومت پاکستان شد. در آن روز، نخست وزیر قانونی پاکستان نواز شریف کوشید تا مشرف را از جایگاه نظمی اش کنار زده و به جای او رئیس سازمان اطلاعات داخلی پاکستان (ISI) خواجه زین الدین را بر سر کار آورد. مشرف که خارج از کشور بود، با یک پرواز هوایی بازرگانی وارد پاکستان شد. ژنرالهای عالی رتبه ارتش از پذیرش برکناری مشرف خودداری نمودند. نواز شریف به فرودگاه کراچی دستور داد تا از فرود هوپیمای حامل مشرف جلوگیری کند، که پس از آن مجبور شد در آسمانهای اطراف کراچی دور بزند. در کودتا، ژنرالها دولت نواز شریف را برکنار و فرودگاه را تحت کنترل خود درآوردند. هوپیما تنها پس از آن که سوخت آن در حال اتمام بود، فرود آمد و مشرف کنترل دولت را در دست گرفت.

رئیس جمهور وقت پاکستان، رفیق طرار تا ژوئن ۲۰۰۱ به تصدی خود ادامه داد. مشرف بطور رسمی در ۲۰ ژوئن ۲۰۰۱ درست چند روز پیش از دیدار مقرر خود برای مذاکره با هند در آگرا خود را رئیس جمهوری پاکستان اعلام کرد.

وی سرانجام در ۱۸ اوت ۲۰۰۸، در یک سخنرانی تلویزیونی و پس از تنش های فراوان با مخالفان، استعفای خود را از مقام ریاست جمهوری پاکستان اعلام کرد. او نخستین رئیس جمهور پاکستان بود که از این مقام کناره گیری کرد.

سازمانهای غیر دولتی و دیگر انجمن ها

تعدادی سازمان و نهاد غیردولتی در کشور پاکستان مشغول به کار می باشند که از جمله آنها می توان به؛ سازمان زنان بهبود وضعیت زنان^۱، و کلوب های بین المللی روتاری و لیونز^۲، اشاره نمود که مردان زیادی عضو آنها می باشند. بانک جهانی و سازمانهای مختلف وابسته به آن از سال ۱۹۵۲ میلادی در پاکستان حضور دارند.

برنامه حمایت روستایی آقاخان، با هدف تشکیل سازمانهای روستایی با گروه های مجزا برای زنان و مردان و سپس قرار دادن هر یک از این گروهها در فعالیتهای توسعه ای، به مورد اجرا گذارده شده است. پروژه راهبردی مرکبات^۳، که مرکز آن در شهر کراچی واقع است، در توسعه نواحی روستایی فعال بوده و فعالیت های آن شامل تلاش برای بهبود اوضاع مناطق فقیر نشین شهر کراچی، توجه به امور بهداشتی و تعقیب فعالیت های توسعه اجتماعی می باشد.

شرایط و حقوق وابسته به جنسیت

توزیع کار بر پایه جنسیت. اکثر زنان پاکستانی خانه دار هستند و مردان به عنوان نان آور خانه به حساب آورده می شوند. درصد زیادی از زنان شاغل در کشور را پرستاران و معلمان تشکیل می دهند. بانوان در پست های وزارت، در قالب نمایندگی پارلمان و به عنوان سفیر نیز در این کشور حضور دارند. بی نظیر بوتو^۴ اولین نخست وزیر زن کشور از سال ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۰ میلادی در رأس قدرت بوده است.

وضعیت نسبی زنان و مردان. زنان پاکستانی نیز همپای مردان دارای حق رای بوده و به صورت عادی قادر به ورود به دانشگاه هستند. اسلام برای زن حق حضانت فرزند، حق درخواست نفقه، و وراثت را به وجود آورده است و همواره زنان این حق را داشته اند تا به امور تجاری پرداخته و به هر شغل دلخواه خود

^۱ Aurat and Behbood

^۲ Lions and Rotary

^۳ The Orange Pilot Project

^۴ Benazir Bhutto

وارد شوند. زنان در بخش های کشاورزی و خدماتی نیز حضور دارند. قضات زن برای اداره دادگاه های عالی و سایر دادگاه های معمولی برگزیده شده و از یک سهمیه ۱۰ درصدی برای ورود به درون نیروی پلیس برخوردار می باشند. تعداد جرایم خشن بر علیه زنان در حال افزایش بوده و دولت بخش جدیدی را به عنوان ایستگاه های پلیس زن به وجود آورده است که برخی از این ایستگاه ها در شهرهایی مثل راولپندی، کراچی، ایت آباد^۱ در ناحیه سرحدات شمال و غرب، افتتاح شده اند. تعدادی از مراکز آموزش کامپیوتر ویژه بانوان، در سراسر کشور افتتاح شده و دولت مراکزی را برای تعلیم بانوان به وجود آورده است که تخصص این مراکز در تعلیم و آموزش زنان در اموری همچون برنامه ریزی خانواده، بهداشت، نظافت، سواد آموزی، سازمان های اجتماعی و حقوق قانونی است.

ازدواج، خانواده و خویشاوندی

ازدواج. یک نوع از ازدواج میان مسلمانان عقد نکاح است که در آن یک سند رسمی از سوی عروس و داماد در حضور چندین نفر شاهد به امضا می رسد و این سند متضمن آن خواهد بود که این زوج به صورت قانونی ازدواج کرده اند. سنتهای ازواج دیگری نیز در بین مسلمانان رایج می باشد. یکی از این سنتها، مایون یا لاگان^۲، می باشد که سه تا چهار روز قبل از مراسم ازدواج صورت گرفته و با کناره گیری و استراحت تازه عروس در یک بخش دور از منزل او آغاز می شود. یک روز قبل از مراسم ازدواج، جشن حنا بندان^۳ برگزار می شود که طی آن دستها و پاهای عروس با حنا رنگ می شود. در زمان برگزاری جشن ازدواج، لازم است تا حداقل دو نفر شاهد حضور داشته باشند و تمام میهمانان دعای کوتاهی را برای خوشبختی عروس و داماد تلاوت خواهند کرد. بعد از پایان جشن، خرمای خشک شده در بین میهمانان توزیع می شود. آیین های عروسی در استان های مختلف، به صورت متفاوتی برگزار می شود، اما مراسم ازدواج مسلمانان به

^۱ Abbottabad

^۲ mayun or lagan

^۳ mehendi

عنوان پیوندی میان خانواده‌های عروس و داماد نیز به شمار می‌آید. هر گروه قبیله‌ای، دارای تشریفات ویژه خود است که بخش مهمی از مراسم ازدواج در آن گروه را تشکیل می‌دهند.

وراثت. در پاکستان زنان دارای حق وراثت هستند، به گونه‌ای که تمام دارایی متوفی بعد از مرگ او به زن و فرزندان او می‌رسد.

گروه‌های خویشاوندی. ازدواج در بین مسلمانان به عنوان زمینه‌ای برای پیوند میان دو خانواده عروس و داماد مطرح بوده و بنابراین، بعد از هر مراسم عروسی، گروه‌های خویشاوندی گسترده‌تر می‌شوند. در برخی از قبایل هرگز ازدواج با فرهنگ‌های دیگر و یا گروه‌های قومی دیگر صورت نمی‌گیرد و از این روی، گروه‌های خویشاوندی در بین آنها به لحاظ قومی و فرهنگی در همان حالت اولیه باقی می‌ماند.

اجتماعی سازی

مراقبت از کودکان. به دنیا آمدن یک نوزاد در یک خانواده مسلمان، موهبتی بسیار بزرگ به شمار آمده و در زمان‌های تولد و مراحل مختلف دوران کودکی، جشن‌ها و مراسم مختلفی برگزار می‌شود. در سراسر کشور پاکستان، برای کمک به خانواده‌ها در امر نگهداری از کودکان، تعدادی مراکز نگهداری کودک به وجود آمده است.

تربیت و آموزش کودکان. بسیاری از خانواده‌های پاکستانی تعیین نام برای کودک را حق پدر بزرگ او می‌دانند. یکی دیگر از رسوم سنتی موجود آن است که اولین لباسی که بر روی سیسمونی نوزاد قرار داده می‌شود، یکی از پیراهن‌های قدیمی پدر بزرگ او می‌باشد. کودک معمولاً ظرف مدت چهل روز بعد از تولد نامگذاری شده و از این روی تا زمان تعیین نام اصلی، از یک اسم دیگر برای کودک استفاده می‌شود. موهای سر نوزاد پسر تراشیده می‌شود، زیرا پاکستانی‌ها بر این باورند که بعد از آن، کودک در تمام طول زندگی دارای رشد متناسبی خواهد بود. موی تراشیده شده وزن کمی شده و هم وزن آن نقره به افراد فقیر داده می‌شود.

در فوریه سال ۱۹۹۸ میلادی نخست وزیر پاکستان، پیش نویس طرحی را

برای سیاست گذاری های آموزشی، از سال ۱۹۹۸ میلادی تا ۲۰۱۰ میلادی اعلام نمود، که به موجب آن برای رفع مشکلات ثبت نام ۱۲ میلیون دانش آموز که حدود ۶ میلیون نفر آنها دانش آموز دختر می باشند (تا سال ۲۰۰۳ میلادی)، تعداد مدارس ابتدایی و راهنمایی افزایش می یابد. در این طرح، بازگشایی مدارس غیر رسمی، برای از بین بردن خلاءهای آموزشی و کمک به کاهش هزینه های مدارس ابتدایی نیز پیش بینی شده بود. سیاست آموزشی جدید، مشتمل بر تربیت تعداد ۳۶ هزار آموزگار در هر سال، از سال ۱۹۹۸ میلادی تا سال ۲۰۰۳ میلادی و برای حفظ نسبت یک معلم برای هر ۴۰ دانش آموز می باشد. این در حالی است که بیشتر این آموزگاران را زنان تشکیل می دهند. در این طرح، کاهش هزینه های ارتش نیز پیش بینی شده است و از این رو، منابع مالی آن به سمت ارائه آموزش ابتدایی برای همه کودکان کشور هدایت می شود.

آموزش عالی. آموزش عالی از نقش مهمی در تربیت و آماده سازی افراد برای بر عهده گرفتن مشاغل برخوردار می باشد. تقریباً هزار کالج و دانشگاه در سراسر کشور پاکستان وجود دارد.

دین

اعتقادات دینی. پاکستان به عنوان یک کشور اسلامی شکل گرفته است و اسلام، دین بیش از ۹۵ درصد از مردم آن به شمار می آید. همچنین گروه های کوچکی از بودایی ها، مسیحی ها، پارسی ها، هندو ها در این کشور زندگی می کنند. دین اسلام به وسیله حضرت محمد(ص) در قرن هفتم میلادی ارائه شده است و بر اساس اعتقادات مسلمانان، او پیام خداوند را دریافت کرده و با نوشتن آن، کتاب قرآن را به وجود آورده است. قرآن کتاب اسلام و راهنمای مسلمانان در طول دوران زندگی آنان می باشد.

آیین ها و اماکن مقدس. یکی از برجسته ترین آیین های مسلمانان ماه رمضان است که در طول آن هر فرد از طلوع آفتاب تا غروب آن از خوردن و آشامیدن خودداری می کند (این کار بر کودکان، افراد پیر و زنان باردار واجب نمی باشد). همچنین ماه رمضان زمانی است که هر فرد مسلمان نعمت های

خداوند در طول سال گذشته را شکرگذاری می‌کند. همچنین در این ماه، واجب است تمام مسلمانان به افراد بی بضاعت به لحاظ مالی و غذایی کمک کنند. عید یا روز پایان رمضان با صرف یک صبحانه کامل آغاز شده و پس از آن مسلمانان برای اقامه نماز به مسجد یا محل های مخصوص می‌روند.

یکی دیگر از اعیاد مهم مسلمانان، عید میلاد نبی یا تولد حضرت محمد(ص) می‌باشد، که تاریخ آن ۱۲ ماه ربیع‌الاول که ماه سوم تقویم مسلمانان است، می‌باشد. علاوه بر اجتماع بزرگ مسلمانان در مساجد، که در آنها داستان زندگی و ماموریت پیامبر بیان می‌شود، گروه های بزرگ مسلمانان در خیابان ها به راهپیمایی پرداخته و بر پیامبر درود و صلوات می‌فرستند حتی منازل شخصی مسلمانان نیز همانند مساجد در روز میلاد پیامبر، آذین بسته می‌شود.

دیگر مراسم بزرگ مسلمانان، شب برات است که زمان آن در تاریخ ۱۴ ماه شعبان، هشتمین ماه سال قمری است. این اعتقاد وجود دارد که در این روز زندگی و سعادت انسان در سال آتی در آسمان ها رقم زده می‌شود. در طول زمان ماه محرم که ماه اول سال قمری است، به مناسبت شهادت امام حسین (نوه حضرت محمد)، مراسمی برگزار می‌شود. در طول نه روز اول این ماه، وقایع شهادت آن حضرت مورد بازگویی قرار گرفته و در روز دهم که روز عزاداری است، دسته های عزاداری با پای برهنه و در حالی که پرچم هایی را در رابطه با مصیبت شهادت آن حضرت حمل می‌کنند، به راه می‌افتند. مذاهب دیگر موجود در پاکستان نیز دارای آیین ها و مراسم خاص خود هستند که از جمله مهمترین آنها می‌توان به جشن کریسمس و عید پاک اشاره نمود که از سوی ۷۵۰۰۰۰ پاکستانی مسیحی جشن گرفته می‌شود. جشن کریسمس مقارن با تولد محمدعلی جناح نیز بوده و از این روی مسلمانان و مسیحیان به همراه هم این روز را جشن می‌گیرند.

جشنواره اصلی بودایی های پاکستانی، بایساکھی پورنیم^۱ نام دارد که روز تولد بودا به شمار آمده و این درست مقارن با همان تاریخی می‌باشد که بودا تعالیم خردمندانه خود را ارائه نمود.

^۱ Baisakhi Purnima

ساکنان پارسی زبان پاکستان، روز اول سال نو شمسی (نوروز) را در تاریخ ۲۱ ماه مارس جشن می گیرند. تقریباً ۵۵ هزار نفر پارسی در نزدیکی شهر کراچی زندگی می کنند.

پاکستانی های هندو نیز دارای تعدادی از مراسم و آیین های مذهبی هستند که دو مورد ویژه آن، دیوالی^۱ (جشنواره نور) و هولی^۲ (جشنواره رنگ ها) می باشد. جشنواره نور در شهر لاهور و در باغ های شالیمار^۳ برگزار می شود که در طی آن، تمام محیط باغ با چراغ های نورانی رنگارنگ تزئین شده و به اجرای رقص و موسیقی پرداخته می شود.

یکی از جشنواره های جذاب، مراسمی است که در ایالت سرحد شمال - غرب در ماه آوریل و در استادیوم شهر پیشاور برگزار می شود. این مراسم در برگیرنده رقص مشهور ختک^۴ از اقوام پتان و اجرای کنسرت های موسیقی می باشد. مردمان قبیله نشین نیز در این آیین ها شرکت می کنند.

قبیله نشینان در طول زمان های عید، به دور حرم بابا خرواری^۵ در دره زیارت^۶ حلقه زده و به برگزاری مسابقات کشتی و تیراندازی می پردازند. در این زمان از سال، تعداد زیادی از مردم برای زیارت و ادای نذورات به این منطقه می آیند.

سکونت گاه قائد اعظم در دره زیارت، محل سکونت محمدعلی جناح در واپسین روز های بیماری او بوده است و اکنون خانه او به عنوان یک مکان مقدس به شمار آمده و از احترام بسیار زیادی برخوردار است. این محل در اصل، در سال ۱۸۸۲ میلادی به وسیله انگلیسی ها ساخته شده و از آن به عنوان اقامتگاه تابستانی فرماندار استفاده می شده است.

^۱ Diwali

^۲ Holi

^۳ Shalimar Gardens

^۴ Khattak

^۵ Baba Kharwari

^۶ Ziarat Valley

تخت بهایی^۱ یکی دیگر از مکانهای مقدس بوداییان می باشد. صومعه بودایی تخت بهایی^۲، در مکانی به ارتفاع ۵۰۰ فوت (۱۵۲ متر) بالاتر از سطح تپه بنا شده است. بودایی‌ها این مکان را برای ساختن یک مجموعه مذهبی انتخاب کرده بودند، که کاهنان و دانش پژوهان بتوانند در آن به انجام آیین‌ها و مطالعات خود بپردازند. معبد اصلی در احاطه سه صومعه کوچکتر قرار دارد، که در همه آنها تصاویری از بودا و بودیساتوا^۳ نصب شده است.

تپه ماکلی^۴ در مجاورت شهر ثاتا^۵، مکانی است که آرامگاه بیش از یک میلیون پادشاه، ملکه، افراد مقدس، فیلسوفان، و سربازان در آن قرار گرفته است. سنگ‌های مزار و مقبره‌های سنگی مجلل، بیانگر دوره‌ها و سلسله‌های مختلف می باشند.

مرگ و زندگی پس از آن. شب برات، همچنین به عنوان شب طلب مغفرت و نکوداشت برای دوستان و خویشاوندان فوت شده نیز جشن گرفته می شود. در این شب، مراسم ویژه‌ای در مساجد برگزار شده و به توزیع غذا و نذورات در بین فقرا پرداخته می شود. همچنین، این شب زمانی است که کودکان به آتش بازی می‌پردازند. بعد از پخش نذورات، قرآن تلاوت شده و به ذکر دعا پرداخته می شود. و سپس بیشتر مسلمانان به دیدار اهل قبور رفته و به نثار گل و روشن کرن شمع بر سر مزار عزیزان از دست رفته می پردازند.

پزشکی و مراقبت درمانی

در یک سمینار که در سپتامبر ۱۹۹۸ میلادی در دانشکده پزشکی آقا خان برگزار شد، کارشناسان بخش پزشکی اعلام کردند که میزان مرگ و میر قبل از تولد در کشور پاکستان در وضعیت هشدار دهنده‌ای قرار داشته و از هر هزار تولد، ۵۴ نوزاد می‌میرند. در یک بررسی بهداشت ملی در فاصله سالهای ۱۹۹۰ میلادی تا ۱۹۹۴ میلادی چنین گزارش شد که، از هر هزار کودک کمتر از ۵

^۱ Takht Bhai

^۲ Takht Bhai

^۳ Buddhisattva

^۴ Makli Hill

^۵ Thatta

سال، تعداد ۸۹ نفر در اثر بیماری هایی همچون سینه پهلوی، اسهال، بیماری هایی که به وسیله واکسن مورد پیشگیری قرار گرفته بودند و یا ترکیبی از این عوامل، جان خود را از دست می دهند و این در حالی است که بیشتر موارد مرگ و میر، در طول هفته اول تولد اتفاق می افتد.

برای مقابله با بیماری فلج اطفال، برنامه های متعددی به کار گرفته شده و در برخی از آنها کشور ژاپن و سازمان بهداشت جهانی نیز مشارکت داشته‌اند. در پایان قرن بیستم تعداد یکصد هزار مورد، مرگ ناشی از بیماری فلج اطفال در هر سال در کشور پاکستان گزارش شده است.

یک بررسی انجام شده از سوی اداره آمار پاکستان نشان می دهد که در حدود ۵۰ درصد از واحد های بهداشتی پایه، فاقد پزشک بوده و حدود ۷۰ درصد از درمانگاه های دولتی فاقد کارکنان زن می باشند. تنها ۵۶ درصد از مردم کشور به آب آشامیدنی سالم دسترسی دارند و دسترسی به بهداشت، تنها برای ۲۴ درصد از آنها امکان پذیر می باشد. برنامه‌هایی برای توسعه سرویس های بهداشتی برای زنان، توسعه سیستم های درمانی مخصوص بانوان، و تقویت و بهبود ظرفیت منابع انسانی مراکز بهداشتی زنان، در دست اجرا می باشند.

مراسم و جشن های عمومی

تعطیلات رسمی کشور عبارتند از: روز ملی پاکستان در ۲۳ مارس، روز کارگر اول ماه مه میلادی، روز استقلال در ۱۴ آگوست، روز دفاع از پاکستان در ۶ سپتامبر، سالروز وفات محمدعلی جناح در ۱۱ سپتامبر و تولد محمدعلی جناح در ۲۵ دسامبر.

جشنواره مردم^۱ یا عوامی مِلّه^۲، که هر ساله در ماه مارس در شهر لاهور برگزار می شود، یک رژه با شکوه ۶ روزه است که ویژگی شاخص آن انجام ورزش های سوارکاری، نمایش گاو، و برگزاری چندین اجتماع مردمی است. مراسم ویژه این روز شامل بازی چوگان، رقص حیوانات، نمایش گروه های موسیقی بزرگ، نمایش های آکروباتیک به وسیله شتر، رقص اسب ها، رژه و رقصهای محلی می

^۱ People's Festival

^۲ Awami Mela

باشد.

یکی دیگر از جشنواره های شهر لاهور، باسانت^۱، زمانی می باشد که هزاران بادبادک رنگی در آسمان شهر به پرواز درآمده و فرا رسیدن بهار را جشن می گیرند. رنگ زرد، رنگ اصلی مورد استفاده در این جشنواره بوده، همگان لباس های زرد رنگ به تن کرده و اغلب غذاهای زرد رنگ طبخ می شود. در زمانی که تیم ملی کریکت پاکستان (ورزش محبوب کشور) به یک پیروزی مهم دست می یابد، آن روز از سوی دولت تعطیل اعلام می شود.

هنر و علوم انسانی

پشتیبانی از هنر. شورای ملی هنر پاکستان (PNCA) گالری ملی، گالری صادقین^۲، و مرکز رقص و موسیقی ملی را بنا نموده است. این شورا نمایشگاه ها، سمینار ها و نمایش های تئاتر را نیز برگزار می کند. در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی، شرکت توسعه فیلم پاکستان برای تولید فیلم و آگاه سازی مردم از ارزش های فرهنگی و اجتماعی بنا نهاده شد و این شرکت به طور مرتب جشنواره های نمایش فیلم را برگزار می کند.

ادبیات. فیض احمد فیض^۳، بزرگترین شاعر پاکستان بوده و روز تولد او، یکی از تعطیلات ملی به شمار می آید. پاکستان را به عنوان سرزمین شعر و شاعری می شناسند و چنین بیان می شود که تقریباً هر پاکستانی دستی در سرودن شعر دارد. **هنرهای گرافیکی.** انواع مختلفی از هنر های گرافیکی در پاکستان وجود دارد که از جمله آنها؛ می توان به محصولات سفالی نقاشی شده با دست، محصولات پارچه ای طراحی و نقاشی شده با دست، هنر چاپ موسوم به آجراک^۴ اشاره نمود. کوزه های لعاب دار نقاشی شده با دست در سراسر کشور متداول بوده و انجام کارهای هنری بر روی سفال، دارای یک قدمت چند هزار ساله است. صنایع دستی پاکستان با توجه به پیش زمینه قومی و نژادی تولید کنندگان

^۱ Basant

^۲ Sadequinn Gallery

^۳ Faiz Ahmad Faiz

^۴ Ajrak

این کالاها، بسیار متنوع بوده و شامل انواع مختلفی از وسایل دست ساز می باشد، که شاخصه آنها وسایل گل دوزی شده با دست و فرش های دست باف می باشد که در سطح بین المللی با نام پاکستان شناخته می شود.

هنرهای نمایشی. انواع رقص ها و اجرای موسیقی متنوع در کشور پاکستان وجود دارد، که تقریباً تمامی آنها به نوعی منحصر به فرد می باشد. رقص و موسیقی در دو شکل کلاسیک و محلی اجرا شده و اجرا کنندگان این هنرها لباسهای بومی منطقه خود را به تن می کنند.

همانگونه که لباس به تن شده از سوی اجرا کننده یک هنر نمایشی، بیانگر هویت گروه قومی یا قبیله ای او می باشد، موسیقی یا اجرای آن نیز دارای همین کارکرد است. به عنوان مثال در حالیکه اجرای رقص به صورت گروهی، شکل اصلی رقص محلی در پاکستان می باشد، در بین آنها انواع مختلفی از شکل های رقص پتان ختک^۱ نیز وجود دارند، اما همگی این رقصها با اجرای حرکتهای نمایشی در دو ستون با نوای آهنگ نی و طبل همراه می باشند. در منطقه بلوچستان رقصی به نام جوهر^۲ وجود دارد که شامل دویدن با سرعت زیاد و چرخاندن چراغ در طول زمان برگزاری در شب از سوی اجرا کنندگان مرد می باشد. زنان پنجابی نیز این رقص را به یک شیوه لطیف تر و احساسی تر انجام می دهند. همچنین در منطقه پنجاب، رقص جودی^۳ با آوازخوانی دختران و نواختن طبل و درام آغاز شده و سپس آنها یک حلقه دایره وار را تشکیل داده و به انجام رقص می پردازند. یکی دیگر از رقص های منطقه پنجاب، بانگرا^۴ نام دارد که همانند رقص راک اند رول^۵ (رقص بحنبان و بچرخان) بوده و همیشه در زمانهای آغازین فصل برداشت محصول انجام می شود. رقص هوجامالو^۶ در اصل مخصوص منطقه سند است، اما در سراسر پاکستان به طور متداول به چشم می

^۱ Pathans' khattak

^۲ Jhoomer

^۳ juddi

^۴ bhagra

^۵ rock and roll

^۶ Ho Jamalo

خورد. این رقص در مراسم و جشن های پیروزی اجرا می شود. چهار خانواده اصلی از آلات موسیقی و بیش از ۶۰۰ ساز موسیقی در کشور پاکستان وجود دارد که مشهور ترین آنها سیتار، وینا، رباب، سورمندال و تنبور^۱ می باشند. معروفترین این سازها سه تار است، اما درام دو قسمتی که طبل نامیده می شود، یکی از مهمترین سازهای موسیقایی در رقص و آواز پاکستان به شمار می آید. تقریباً تمامی این سازها برای اجرای آواز یک نفره طراحی شده اند و مفهوم غربی اجرای موسیقی به همراه گروه بزرگ نوازندگان بخشی از میراث موسیقایی پاکستانی به شمار نمی آید. اما در هر حال سازهای غربی مثل پیانو^۲، ویولون و آکاردئون نیز در کنسرت ها مورد استفاده واقع می شوند، زیرا این سازها نیز با موسیقی پاکستانی سازگاری یافته اند.

برخی از آلات موسیقایی دیگر نیز مورد استفاده قرار می گیرند، که از جمله آنها می توان به؛ دُهل^۳ اشاره نمود که طبلی دو طرفه است و به گردن آویخته می شود و با دسته های مخصوص به صدا درآورده می شود. دُهل کیت^۴ یک نوع طبل کوچکتر است که با دست به صدا در می آید. علاوه بر این در بسیاری از موارد از فلوت^۵ نیز استفاده می شود.

کیفیت علوم طبیعی و اجتماعی

در زمینه علوم اجتماعی، یکی از اصلی ترین نگرانی های کشور، پایین بودن سطح سواد مردم پاکستان است. در خارج از نهاد های آموزشی، تلاش های گسترده ای برای بیان این نگرانی صورت گرفته است. یکی دیگر از مسائل اجتماعی مهم، آن است که کودکان باید برای کمک به درآمد خانواده کار کنند و در برخی موارد آنها تنها نان آور خانواده به شمار می آیند. در نتیجه این کودکان زمان کافی برای حضور در مدرسه را نخواهند داشت. برای رفع این مشکل نیز تلاش هایی صورت گرفته و تلاش می شود تا برای والدین این کودکان نیز راه

^۱ the sitar, veena, rabab, sur mandal and tanpura

^۲ piano, violin, and accordion

^۳ the dhol

^۴ dholkit

^۵ flute

حلهایی یافت شود.

در زمینه علوم طبیعی، بزرگترین مشکل کشور آن است که به سبب افزایش رشد جمعیت، منابع طبیعی در اغلب موارد مورد سوء استفاده قرار گرفته و زمین ها به بیابان، تالاب و یا خاک های فرسوده تبدیل می شوند. آب های زیرزمینی به طور فزاینده ای در معرض آلودگی قرار داشته و آب های سطحی نیز به وسیله مواد شیمیایی کشاورزی و پسابهای شهری و صنعتی آلوده می شوند. به دلیل اهمیت کشاورزی در اقتصاد کلان کشور، تولید محصولات این بخش، یکی از قویترین تهدیدها برای تجزیه زمین به شمار می آید، مگر آنکه با سرعت زیاد راه حلی برای این مسئله یافت شود.